

TPİKE-Ç: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Çocuk Formunun Türkçe Uyarlaması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Amine Bükre Kihitir¹, Yeliz Kindap Tepe²

Kihitir, A. B. ve Kindap Tepe, Y. (2024). TPİKE-Ç: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Çocuk Formunun Türkçe uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Nesne*, 12(32), 209-223. DOI: 10.7816/nesne-12-32-05

Anahtar kelimeler
Temel psikolojik ihtiyaçlar, çocuk formu, uyarlama, geçerlik, güvenirlik

Keywords
Basic psychological needs, child form, adaptation, validity, reliability

Öz

Bu çalışmada Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı çerçevesinde özerklik, ilişkisel ve yeterlik ihtiyaçlarının doyumunu ve engellenmesini inceleyen 'Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Engellenmesi Ölçeği Çocuk Formu'nun (van der Kaap-Deeder ve ark., 2015) Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 5., 6. ve 7. sınıfa devam eden 357 öğrenci (206 kız, 150 erkek) oluşturmuştur (*Ort.* = 11.59; *S* = 1.13). Katılımcılar Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Engellenmesi Ölçeği-Çocuk Formu, Depresif Belirtiler Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ni cevaplandırmışlardır. Bu doğrultuda ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilerek psikometrik özellikleri incelenmiştir. Verilerin analiz edilmesinde doğrulayıcı faktör analizi, Pearson korelasyon katsayıları analizi, MANOVA ve iç tutarlılık testleri kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlılık analizleri sonucunda 19. Maddenin faktör yükünün düşük olması sebebiyle ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Elde edilen son modelde gözlemlenen uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir seviyede olduğu görülmüştür. Ölçüt geçerliği bulguları, alanyazın ile tutarlı sonuçlar sergilemiş ve engellenme boyutlarının benlik saygısı ile negatif, depresif semptomlar ile pozitif korelasyon gösterdiğine işaret etmiştir. Benzer şekilde ölçekte ihtiyaçların doyumunu alt boyutlarının da benlik saygısı ile pozitif, depresif semptomlar ile negatif korelasyon gösterdiği görülmüştür. Bulgular sonucunda uyarlanan ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna karar verilmiş ve Türkiye'de çocuk örneklemini için önemli bir ölçüm aracı alana kazandırılmıştır.

BPNSFS-C: Turkish Adaptation of the Basic Psychological Needs Scale Child Form and Examination of Its Psychometric Properties

Abstract

This study aimed to adapt the Basic Psychological Needs Satisfaction and Frustration Scale-Child (BPNSFS-C) (van der Kaap-Deeder et al., 2015), which examines the satisfaction and frustration of autonomy, relatedness, and competence. The sample consisted of 357 students (206 girls, 150 boys, Age *M* = 11.59, *SD* = 1.13) in the 5th, 6th, and 7th grades. The participants answered BPNSF-C, Rosenberg Self Esteem Scale and During the Past Week. In this direction, validity and reliability analyses of the scale were carried out, and its psychometric properties were examined. Confirmatory factor analysis, Pearson correlation analyses, MANOVA, and internal consistency tests were used to analyze the data. As a result of confirmatory factor analyses and internal consistency analyses, the six-factor structure was preserved, but it was decided to remove Item 19 from the scale due to its low factor loading. Criterion validity findings showed that higher levels of frustration were negatively correlated with self-esteem and positively correlated with depressive symptoms. Similarly, higher levels of satisfaction were negatively correlated with depressive symptoms and positively correlated with self-esteem. In summary, it was decided that the adapted scale was valid and reliable and an important measurement tool for the child sample in Turkey.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 5 Ocak 2024

Düzeltilme tarihi: 16 Nisan 2024

Kabul tarihi: 12 Mayıs 2024

DOI: 10.7816/nesne-12-32-05

¹ Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, bukrekihtir(at)trabzon.edu.tr, ORCID: 0009-0009-3910-4660

² Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, yeliz.kindaptepe(at)omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0963-810X

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı (TPIK), alanyazında geniş bir yer tutan Kendini Belirleme Kuramının (KBK) bir mini teorisi olarak geliştirilmiştir (Ryan ve Deci, 2017). Kuram, insan davranışının ardındaki motivasyonun psikolojik ihtiyaçların karşılanma (ihtiyaçların tatmini) (need satisfaction) ve engellenme (need frustration) düzeyi ile ilişkisi olduğunu vurgulamakta; bu doğrultuda da özerklik, ilişkisellik ve yeterlik olarak bilinen en az üç psikolojik ihtiyaca dikkat çekmektedir (Ryan ve Deci, 2019). Özerklik (autonomy) ihtiyacı bir eylemin gerçekleştirilmesindeki seçme özgürlüğünü ve öz-iradeyi ifade etmektedir, ilgili ihtiyacın engellenmesi kişilerin bir eylemi yapmak zorunda hissetmesi ile karakterizedir (Ryan ve Deci, 2020). Bununla birlikte ilişkisellik (relatedness) ihtiyacı bireyin içinde olduğu topluluğa ait hissetmesidir. Bu psikolojik ihtiyaçtaki doyum duygusu, bireyin sahip olduğu ilişkilerdeki samimiyet ve güven duygusu ile pozitif ilişki göstermektedir (van der Kaap- Deeder ve ark., 2016). İlişkisellik ihtiyacının engellenmesi bireyin duygusal tükenmişliği, sosyal dışlanma düşüncesi, yalnızlık duygusu ile açıklanabilmektedir (Olafsen ve ark., 2017; Ryan, 1995). Yeterlik (competence) ihtiyacı ise bireylerin gerçekleştirdikleri eylemlere dair etkililik ve başarı hissi anlamını taşımaktadır. Yeterlik ihtiyacının engellendiği durumlarda kişilerin sahip oldukları yeteneklere yönelik şüpheye düştüğü görülebilmektedir (Earl ve ark., 2017; Tian ve ark., 2014).

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı ve Kendini Belirleme Kuramının insan motivasyonunu açıklarken durağan ve birey merkezli, tekil bir yapıyı kabul etmediğini görmek mümkündür. Araştırmalar çevreyle etkileşim halinde olan ve zaman içerisinde şekillenen entegre süreçlere işaret etmektedir (Bindman ve ark., 2015; Ryan ve Deci, 2017). Dolayısıyla bahsedilen temel psikolojik ihtiyaçlar, bireyin içinde bulunduğu bağlamda tatmin edilmekte, karşılanmakta veya engellenmektedir (Sheldon ve ark., 2009; Vansteenkiste ve Ryan, 2013). Nitekim Vasquez ve arkadaşları (2016) tarafından yürütülen bir meta-analiz çalışmasında; ebeveynlerinden özerklik desteği algılayan çocuklarda daha yüksek akademik başarı ve içsel motivasyon (autonomous motivation) gözlemlenmiş, ayrıca bu çocukların daha yüksek yeterlik hissine sahip olduğu ve okula yönelik olumlu düşünceler taşıdığı görülmüştür. Türkiye’de yürütülen bir çalışmada da babalar ile ergenlik dönemindeki kızları arasındaki etkileşimin olumluluğu ve iyi-oluş arasındaki ilişkiye temel psikolojik ihtiyaçlardaki doyumun aracılık ettiği görülmüştür (Sağkal ve ark., 2018). Benzer bir bulgu kardeş ilişkilerinin incelendiği bir başka çalışmada rapor edilmiş; annelerinden özerklik desteği algılayan çocukların kardeşleriyle ilişkilerinde de bu örüntüyü takip eder bir birliktelik kurduğu gözlemlenmiştir (van der Kaap-Deeder ve ark., 2015). Dolayısıyla insan hayatındaki anne ve/veya baba, öğretmen, kardeş gibi farklı aktörlerin temel psikolojik ihtiyaçların desteklenmesinde ya da engellenmesinde kritik bir rol üstlendiği söylenebilmektedir.

KBK ve TPIK, insanların kendilerini geliştirmeye yönelik doğal bir eğilime sahip olduğunu vurgulamaktadır (Deci ve Ryan, 2000). Yapılan uluslararası çalışmalar da bu görüşü destekler niteliktedir; Belçika, Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Peru örneklemelerinde üç ihtiyacın evrenselliğine işaret eden sonuçlara rastlanmıştır (Chen ve ark., 2015). Ayrıca Türkiye, İtalya ve İspanya’da yapılan çalışmalarda da temel psikolojik ihtiyaçların evrenselliğine yönelik güvenilir bulgulara ulaşılmıştır (Costa ve ark., 2018; Mouratidis ve ark., 2018; Rodríguez-Meirinhos ve ark., 2020; Sağkal ve Özdemir, 2018). Görgül bulgularla desteklenen bu evrensellik sayıltısının yanında bahsedilen üçlü yapının psikolojik iyi-oluş, içsel motivasyon ve kişilik gelişimi ile ilişkisi uzun zamandır dikkat çekmektedir (Ahn ve Reeve, 2020; Kasser ve ark., 2014; Yu ve ark., 2018). Söz konusu psikolojik ihtiyaçların tatmin edildiği durumlarda katılımcılarda gözlemlenen yüksek benlik saygısı ve mutluluk puanları bu durumu destekler niteliktedir (Deci ve ark., 2001; Şimşek ve Demir, 2013). Benzer şekilde bir başka çalışma katılımcılardaki ilişkisellik ihtiyacının doyumunu ile benlik saygısı arasındaki anlamlı ilişkiye işaret etmektedir (Chen ve ark., 2015). İlkokul öğrencileri ile yürütülen bir

çalışmada da öğrenci-öğretmen ve öğrenci-anne etkileşiminin sağlandığı bağlamlarda; öğrencilerin algıladığı özerklik desteğinin, çocukların öznel iyi-oluşu ile anlamlı ilişki gösterdiği görülmüştür (van der Kaap-Deeder ve ark., 2016). Ek olarak Martela ve Ryan (2016) temel psikolojik ihtiyaçların sübjektif iyi-oluş ile prososyal davranışlar arasındaki ilişkide aracı rol üstlendiğini raporlamıştır. Dahası katılımcıların ihtiyaçlarının tatmin edildiğine yönelik düşünceleri, bireylerin ileri yetişkinlik dönemindeki iyi-oluşlarına da katkı sağlamaktadır. Amerika, Kanada ve Avrupa’da ileri yetişkin katılımcılarla yürütülen araştırmalar; ihtiyaç doyumu ile bireylerin yaşam doyumu, olumlu duygulanımları ve benlik saygısı değişkenleri arasındaki pozitif ilişkiye işaret etmektedir (Tang ve ark., 2020).

Bahsedilen üç temel ihtiyacın engellendiği senaryolarda ise olumsuz gelişimsel çıktılar tutarlı biçimde tekrarlanmaktadır (Bartholomew ve ark., 2011). Örneğin, 14-23 yaş aralığındaki kadınların günlük ölçümler yardımıyla incelendiği bir çalışmada, ihtiyaç engellenmesindeki gündelik değişimler ile tıknırcasına yeme davranışındaki gündelik değişimlerin ilişkili olduğu görülmüştür (Verstuyf, 2013). Benzer şekilde 11-15 yaş arasındaki ergenlerin incelendiği boylamsal bir çalışma, temel psikolojik ihtiyaçlardaki engellenme durumunun yeme patolojisi semptomlarını artırdığını göstermiştir (Boone ve ark., 2014). Ek olarak özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarının engellenmesi boyutlarında yüksek puan alan katılımcıların daha fazla somatizasyon, depresyon ve anksiyete bildirdiği raporlanmıştır (Cordeiro ve ark., 2016; Nishimura ve Suzuki, 2016). Çin’de 3. ve 4.sınıf öğrencileri ile yürütülen boylamsal bir çalışmada öğrencilerin okul ortamındaki temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri incelenmiş; kız öğrencilerdeki düşük ilişkisellik tatmini ve erkek öğrencilerdeki düşük yeterlik tatmininin depresyon için önemli birer yordayıcı olduğu görülmüştür (Zhong ve ark., 2020). Son yıllarda yapılan bir başka çalışmada da orta çocukluk dönemindeki bireylerin yeterlik ihtiyaçlarının tatmin edilmesi ile depresif belirtileri arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (Emery ve ark., 2015). Ayrıca aynı çalışmada 8. sınıf ve ortaöğretim öğrencileri için özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarındaki düşük puanların depresif semptomlarla ilişkili olduğu görülmüştür.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda ihtiyaç doyumundaki düşük puanların ihtiyaç engellenmesi olarak yorumlanmaması gerektiğine işaret edilmiş ve aradaki asimetrik ilişkiye dikkat çekilmiştir (Bartholomew ve ark., 2011). Bir öğrenci matematik dersi için yüksek yeterlik hissetmeyebilir fakat bu durum onun kendini başarısız hissettiği anlamına gelmez. Öte yandan katılımcılarda gözlemlenen yüksek ihtiyaç engellenmesi, düşük ihtiyaç doyumunun bir göstergesi olabilmektedir (Vansteenkiste ve Ryan, 2013). Nitekim kişinin kendini özgür hissetmediği, başarısız, yalnız ve dışlanmış hissettiği durumlarda temel psikolojik ihtiyaçların da tatmin edilemeyeceği düşünülmektedir (van der Kaap- Deeder ve ark., 2020). Dolayısıyla ihtiyaçların engellenmesi ve ihtiyaçların doyumu boyutları arasındaki negatif ilişki beklentisi oldukça anlamlıdır.

Özetlendiği üzere TPİK’e ait hipotezler yıllar içerisinde sınanmış ve kuramın özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarına bakış açısını güçlendirmiştir. Diğer taraftan bu süreçte yapılan çalışmaların örneklemini çoğunlukla üniversite öğrencileri (beliren yetişkinler) ve yetişkinler oluşturmuş, ilgili kuram çocukluk ve ergenlik dönemleri dahilinde yeterince tartışılamamıştır. Bununla birlikte bu gelişim dönemlerinde özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarının kritik bir öneme sahip olduğu bilinmekte (Erikson, 1968; Steinberg, 2014) ve bu psikolojik ihtiyaçların ergenlik döneminde de incelenmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Chen ve arkadaşları (2015) tarafından yetişkin örneklemini için geliştirilen Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Engellenmesi Ölçeği’nin (TPİKE) maddeleri sadeleştirilerek ölçeğe ait bir çocuk formu (TPİKE-Ç) oluşturulmuş, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tamamlanmıştır (van der Kaap-Deeder ve ark., 2015). Ölçeğin yetişkin formu için Türkçe uyarlama çalışmaları Mouratidis ve arkadaşları (2018) ile Sağkal ve Özdemir (2018) tarafından yapılmış olup, ulusal literatürde ölçeğin çocuk formuna ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu sebeple ulusal alanyazında çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki özerklik, ilişkisellik ve

yeterlik ihtiyaçlarının KBK ve TPİK çerçevesinde incelendiği herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple elde edilecek bulguların keşfedici nitelik taşıyarak alanyazındaki boşluğu dolduracağı ve uyarlanan ölçeğin çocukların temel psikolojik ihtiyaçlarının anlaşılması adına uygulamada çalışan uzmanlara fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Öte yandan özerklik ve ilişkisellik kavramlarının Doğu ve Batı toplumları tarafından yorumlanma şekilleri de dikkate alındığında TPİKE-Çocuk Formunun özerk-ilişkisel bir topluluk olan kültürümüzde incelenmesi bulguların daha iyi tartışılabilmesi adına önemlidir. Bu doğrultuda ilgili çalışmada TPİKE-Çocuk Formunun Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi hedeflenmektedir. Araştırma amacından hareketle çalışmaya ait hipotezler aşağıdaki gibidir:

1. Uyarlaması yapılan TPİKE-Çocuk Formuna ait faktör yapısının ölçeğin orijinal versiyonu ile uyumlu olması beklenmektedir.
2. TPİKE-Çocuk Formunda gözlemlenen özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarının doyumu alt boyutları ile benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde ilişki beklenmektedir.
3. TPİKE-Çocuk Formunda gözlemlenen özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarının engellenmesi alt boyutları ile katılımcılardaki depresif belirti düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde ilişki beklenmektedir.
4. Uyarlaması yapılan TPİKE-Çocuk Formunun psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olması beklenmektedir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışma örneklemini 2022-2023 öğrenim yılı içerisinde Tokat'ta öğrenimini sürdüren 5., 6. ve 7. sınıfta okuyan toplam 357 öğrenci (206 kız, 150 erkek) oluşturmaktadır. Öğrencilere uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşı 9 ile 14 arasında değişmektedir ($Ort. = 11.59$; $S = 1.13$) ve kızların yaş ortalaması 9 ($S = 1.13$) iken erkeklerin yaş ortalaması 10'dur ($S = 1.15$). Öğrencilerin %33.1'i 5.sınıfa ($n = 118$), %31.1'i 6.sınıfa ($n = 111$), %35.9'u 7.sınıfa ($n = 128$) devam etmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi çocukların bildirimine dayalı olarak ölçülmüştür. Anne eğitim düzeyi için elde edilen bilgiler incelendiğinde annelerin 104'ü (%32.4) ilkokul, 91'i lise (%28.3), 75'i ortaokul (%23.4), 31'i (%9.7) üniversite, 12'si (%3.7) yüksekokul, 4'ü (%1.2) yüksek lisans, 1'i (%0.3) doktora mezunu olduğu ve 3'ünün (%0.9) okur-yazar olmadığı görülmüştür. Baba eğitim düzeyine ait sonuçlar incelendiğinde de babaların 114'ünün (%36.5) lise, 67'sinin (%21.5) ortaokul, 59'unun ilkokul (%18.9), 47'sinin (%15.1) üniversite, 19'unun (%6.1) yüksekokul, 4'ünün (%1.3) yüksek lisans ve 2'sinin (%0.6) doktora mezunu olduğu görülmüştür. 8. Sınıf öğrencileri sınava hazırlanmaları sebebiyle araştırmaya dahil edilmemişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulmuş bu formda, katılımcıların doğum tarihi, cinsiyeti, okulu, sınıf düzeyi anne ve baba eğitim durumuna yönelik sorular yer almaktadır.

Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılansması ve Engellenmesi-Çocuk Formu (TPİKE-Ç): Çocuk ve ergenlerdeki temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma ve engellenme düzeylerinin ölçümü için geliştirilmiştir (Chen ve ark. 2015; Van der Kaap-Deeder ve ark. 2015). Ölçek yetişkin örnekleminde geliştirilmiş ve daha sonra maddelerin basitleştirilmesiyle çocuk formu oluşturulmuş, geçerli ve güvenilir kabul edilmiştir ($\alpha = .84$). TPİKE-Çocuk Formu öz-bildirime dayanmaktadır ve 5'li Likert tipindedir (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum). Toplamda 24 madde içermekte ve özerklik, ilişkisellik, yeterlik ihtiyaçlarının

karşılanma ve engellenme durumlarına göre 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde yoktur, ayrıca engellenme ve doyum alt boyutları ayrı ayrı puanlanmaktadır. Engellenme alt boyutlarından elde edilen puanlar arttıkça ilgili ihtiyaçların karşılanmadığı, doyum alt boyutlarından elde edilen puanlar arttıkça da ilgili ihtiyaçların tatmin edildiği sonucuna ulaşılır.

Özerklik İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu ile bireylerin bir eylemi gerçekleştirirken sahip olduğu öz-iradenin, istekliliğin ölçülmesi amaçlanır (Orijinal Maddeler: 1, 7, 13, 19; Örnek Madde: “Yaptığım şeyleri gerçekten ilgi çekici bulurum.”). *Özerklik İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutu* ise eylemleri gerçekleştirirken hissedilen baskıyı vurgular (Orijinal Maddeler: 2, 8, 14, 20; Örnek Madde: “Yaptığım çoğu şeyi ‘mecbur olduğum’ için yaparım.”). *İlişkisel İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu*, önemli diğerleri ile olan etkileşime yönelik sıcaklık ve bağlılık durumunu karşılamaktadır (Orijinal Maddeler: 3, 9, 15, 21; Örnek Madde: “Önemsediğim insanlara karşı yakınlık hissedirim.”). *İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutu* ile bireylerin sosyal yabancılaşma ve yalnızlık düzeylerinin gözlemlenmesi amaçlanmaktadır (Orijinal Maddeler: 4, 10, 16, 22; Örnek Madde: “Diğer insanlarla olan ilişkilerimin kolayca bozulacağını hissedirim.”). *Yeterlik İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu* ile bireylerin bir eylemi gerçekleştirdiğinde tecrübe ettiği ustalık, etkililik hissinin ölçülmesi hedeflenmektedir (Orijinal Maddeler: 5, 11, 17, 23; Örnek Madde: “Zor işlerde iyiyimdir.”). *Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutu* ise bireyin eylemlerine dair başarısızlık inancını veya başarıma eylemine dair şüphesini değerlendirmektedir (Orijinal Maddeler: 6, 12, 18, 24; Örnek Madde: “Neleri yapabileceğim konusunda kendime güvenmem.”).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Ergenlerdeki benlik saygısı düzeyini ölçebilmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 10 maddeden oluşan ölçek öz-bildirime dayanmaktadır ve 4 dereceli bir ölçek üzerinden puanlanmaktadır (1-*Çok Doğru*, 4-*Çok Yanlış*). Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması ergen örnekleminde gerçekleştirilmiştir (Çuhadaroglu, 1985). Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği tek faktörlüdür ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .70’tir. Bu araştırma kapsamında da ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının .85 olduğu görülmüştür.

Depresif Belirtiler Ölçeği- Geçtiğimiz Hafta Boyunca: Ölçek Radloff (1977) tarafından depresif belirtilerin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Maddeleri cevaplandıran katılımcılardan önceki haftaya dayanan tecrübelerini dikkate almaları istenmektedir. Depresif Belirtiler Ölçeği öz-bildirime dayanmakta ve 4 dereceli bir ölçek üzerinden puanlanmaktadır [0-*Nadiren/Hiçbir Zaman (1 günden az)*; 3-*Çoğunlukla (5-7 gün)*]. Ölçek tek faktörlü bir yapıdan sergilemekte ve 12 maddeden oluşmaktadır. Gözlemlenen puanın yüksek olması depresif belirtilerin varlığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ergen örnekleminde gerçekleştirilmiştir ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının .79 olduğu görülmüştür (Sayıl ve ark., 2012). Bu araştırma kapsamında da ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak raporlanmıştır.

İşlem

Araştırma için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan izin alınmış ve ilgili araştırma 25.11.2022 tarihinde 2022-1009 no’lu karar ile onaylanmıştır. Çalışmanın ortaokul öğrencileri ile yürütülebilmesi için Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. Araştırma uygulamasını onaylayan okul idareleri ile çalışmanın günü ve saati için randevu oluşturulmuştur. Çalışmaya katılım sağlayacak sınıfların öğrencileri araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve Veli Onam Formu dağıtılmıştır. Öğrencilerin ilgili formları bir hafta içerisinde rehberlik servisine teslim etmesi istenmiştir. İmzalı veli onamını getiren öğrencilerle sınıf ortamında görüşülmüş; öğrenciler çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve cevaplarının gizli kalacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Daha sonra ise araştırma için gönüllü öğrenciler Bilgilendirilmiş Onam Formunu imzalamıştır. Araştırma uygulaması okul idarelerinin belirlediği sınıflarda,

ders saatleri içinde gerçekleştirilmiş ve ortalama bir ders saati (40 dk.) sürmüştür. Öğrencilerin sunulan ölçeği bitirmeden bir diğer ölçeğe geçmesi engellenmiş, bütün ölçekler teker teker sunulmuştur.

Bulgular

Geçerlik Analizleri

Ölçeğin Çeviri Aşamaları ve Kapsam Geçerliği. TPİKE-Çocuk Formuna ait ölçeğin kullanım izni Van der Kaap-Deeder'dan alınmıştır. Ölçek maddeleri gelişim psikolojisi alanında uzman iki kişi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeviri esnasında ölçeğin yetişkin versiyonuna ait Türkçe uyarlamalar da dikkate alınmıştır (Mouratidis ve ark., 2018; Sağkal ve Özdemir, 2018). Ardından, gelişim psikolojisi alanında uzman ve İngilizce yeterliğe sahip olan dört akademisyen çevirilerin uygunluğunu değerlendirmiştir. Alınan öneriler ile birlikte maddeler tekrar değerlendirilmiş ve ölçek son haline gelmiştir.

Ölçeğin Yapı Geçerliği (Doğrulamalı Faktör Analizi). Toplam 24 madde ve 6 faktörden oluşan Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Engellenmesi Ölçeği-Çocuk Formuna ait faktör yapısını belirleyebilmek için Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi yapılmıştır. Ölçekteki kayıp veriler incelendiğinde gözlemlenemeyen verilerin rastlantısal dağıldığı görülmüş ve kayıp veriler bulundukları serilere ait ortalamalar ile doldurulmuştur. Maddelerin basıklık ve çarpıklık değerleri ile normallik şartını sağladığı görülmüş ayrıca verinin çoklu normallik sayıltılarını karşıladığı varsayılmıştır. Bu sebeple verinin analizinde Maximum Likelihood hesaplama yöntemi tercih edilmiştir (Gürbüz, 2019). Uyum indekslerine ait değerlendirmeler Hu ve Bentler (1999) ve Sümer'in (2000) önerileri doğrultusunda incelenmiştir. χ^2 testi örneklem büyüklüğüne duyarlı olduğu için S/χ^2 oranının incelenmesi tercih edilmiş; Marsh ve Hocevar'ın (1988) önerdiği S/χ^2 1/2'lik oranı, iyi uyum olarak kabul edilmiştir. Ek olarak Hoyle ve Panter'in (1995) önerileri sonucunda uyum iyiliği değerlerinden RMSEA, CFI ve SRMR'nin rapor edilmesi tercih edilmiş ve çalışmada model ile verinin iyi uyum gösterdiği kabul edilmiştir. Faktörler arası korelasyon değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Faktörler Arası Yapısal Korelasyon Değerleri

	MSV	ÖİD	İİD	YİD	ÖİE	İİE	YİE
ÖİD	.37	.57					
İİD	.37	.60	.52				
YİD	.32	.56	.48	.60			
ÖİE	.59	-.53	-.41	-.34	.61		
İİE	.72	-.39	-.59	-.31	.71	.61	
YİE	.72	-.37	-.31	-.46	.76	.84	.54

ÖİD: Özerklik İhtiyacının Doyumu, ÖİE: Özerklik İhtiyacının Engellenmesi, İİD: İlişkisel İhtiyacının Doyumu, İİE: İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi, YİD: Yeterlik İhtiyacının Karşılanması, YİE: Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi.

Ölçeğin orijinal formu ve kuramsal alt yapısı dikkate alınmış, maddeler öncelikle altı faktörlü model üzerinden değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen modelin kabul edilen uyum iyiliği değerlerine ulaşamadığı gözlemlenmiştir. [χ^2 (237, $N = 357$) = 442.96, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 1.87$, CFI = .88, RMSEA = .05, SRMR = .07]. Model incelendiğinde Özerlik İhtiyacının Doyumu Alt Boyutuna ait bir maddenin düşük faktör yükü aldığı görülmüş (19. Madde, $\beta = -.06$) ve ilgili alt boyutun diğer üç maddesine (1., 7. ve 13. Maddeler) ait standardize regresyon katsayılarının anlamlı olmadığı gözlemlenmiştir ($p > .05$). Dolayısıyla 19. Maddenin model dışında bırakılmasına karar verilmiş ve analiz yinelenmiştir. Tekrarlanan doğrulamalı faktör analizi

sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri [χ^2 (215, $N = 357$) = 380.71, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 1.77$, CFI = .90, RMSEA = .05, SRMR = .06] ilgili ölçeğin altı faktörlü yapısı için kabul edilebilir görünmekte ve modelin doğrulandığını göstermektedir. Ayrıca 19. Maddenin analiz dışı bırakılmasının ardından ölçme aracının faktör yapısı literatür çerçevesinde (Chen ve ark., 2015; Rodríguez-Meirinhos ve ark., 2020) incelenmiş; iki faktörlü ve üç faktörlü modeller karşılaştırılarak χ^2 'deki değişim takip edilmiştir (Tablo 2). Sonuç olarak 23 maddelik altı faktörlü yapının ölçme aracı için uygunluğuna karar verilmiştir. Ölçeğin faktör yapısı Şekil 1'de görülebilmektedir.

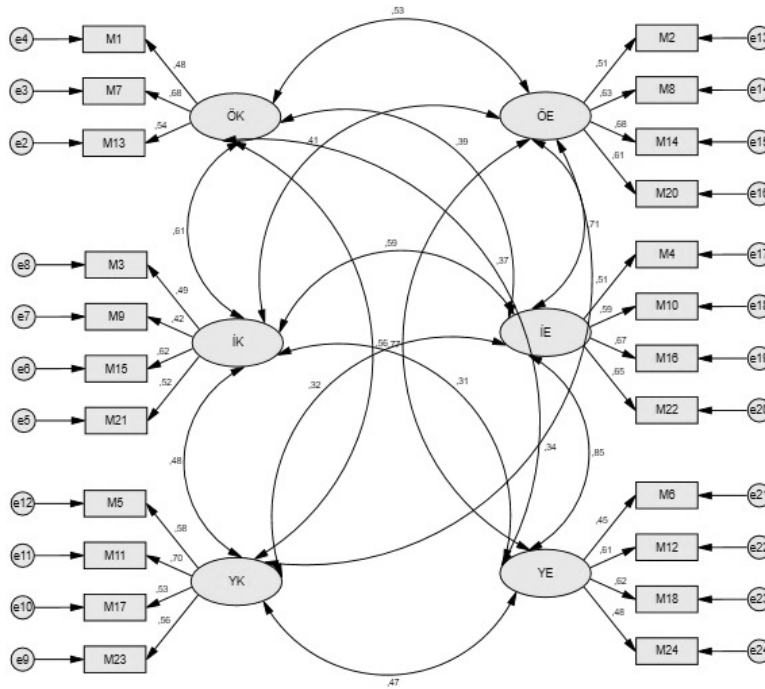
Tablo 2

TPİKE-Çocuk Formuna Ait Uyum İndeksleri ve χ^2 'deki Değişim

Açıklama	Model	χ^2	df	χ^2/df	CFI	SRMR	RMSEA	Model Karşılaştırma		
								$\Delta\chi^2$	Δdf	
Orijinal Model	Model 1	442.96	237	1.87	.88	.07	.05			
6 Faktörlü 23 Maddeli Model	Model 2	380.71	215	1.77	.90	.06	.05	2 vs. 1	62.25***	22
2 Faktörlü 23 Maddeli Model	Model 3	570.75	229	2.49	.80	.07	.07	3 vs. 1	127.79***	8
3 Faktörlü 23 Maddeli Model	Model 4	672.13	227	2.96	.74	.08	.07	4 vs. 1	229.16***	10

Not. *** $p < .001$.

Şekil 1. TPİKE-Çocuk Formuna Ait Altı Faktörlü Model



ÖK: Özerklik İhtiyacının Doyumu, ÖE: Özerklik İhtiyacının Engellenmesi, İK: İlişkisel İhtiyacının Doyumu, İE: İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi, YK: Yeterlik İhtiyacının Doyumu, YE: Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi.

Ölçüt Geçerliliği. TPIKE-Ç Formuna ait altı alt boyutun yanında ihtiyaçların doyumu (tatmini) ve engellenmesi alt boyutları ile benlik saygısı ve depresif düzey arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelenmiştir (Tablo 3). Temel psikolojik ihtiyaçlarda görülen doyum ile depresyon düzeyi arasında negatif, benlik saygısı puanları arasında pozitif yönde bir ilişki gözlemlenmiştir. Öte yandan temel psikolojik ihtiyaçların engellenme puanları ile benlik saygısı arasında negatif, depresyon düzeyi arasında pozitif yönde ilişki gözlemlenmiştir.

Tablo 3

TPIKE-Çocuk Formu Ortalama Puanları, Depresif Düzey ve Benlik Saygısı Arasında Gözlemlenen İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.ÖİD	-									
2.ÖİE	-.34***	-								
3.İİD	.37***	-.27***	-							
4.İİE	-.25***	.48***	-.35***	-						
5.YİD	.38***	-.24***	.31***	-.21***	-					
6.YİE	-.22***	.50***	-.16***	.57***	-.29***	-				
7.Doyum	.74***	-.32***	.73***	-.30***	.75***	-.24***	-			
8.Engellenme	-.33***	.81***	-.32***	.83***	-.30***	.83***	-.35***	-		
9.Depresyon	-.32***	.47***	-.30***	.57***	-.36***	.55***	-.38***	.64***	-	
10.Benlik Saygısı	.37***	-.51***	.32***	-.51***	.50***	-.57***	.49***	-.65***	-.71***	-
Ort.	3.976	2.40	4.05	2.40	3.98	2.95	3.93	2.58	.92	2.99
S	.78	.96	.73	.91	.70	.88	.52	.75	.57	.60
Çarpıklık	-.76	.36	-.84	.37	-.63	.13	-.77	.27	.58	-.49
Basıklık	.28	-.72	.56	-.39	.31	-.35	1.15	-.49	-.32	-.57

Not. *** $p < .001$, ÖİD: Özerklik İhtiyacının Doyumu, ÖİE: Özerklik İhtiyacının Engellenmesi, İİD: İlişkisel İhtiyacının Doyumu, İİE: İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi, YİD: Yeterlik İhtiyacının Doyumu, YİE: Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi.

İç Tutarlılık

Çalışmada TPIKE-Çocuk Formu için iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. Ölçeğe ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ve madde toplam korelasyonları incelendiğinde; Özerklik İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu için iç tutarlılık katsayısının .41 olduğu 19. Madde çıkartıldığında güvenilirliğin .57'ye yükseldiği görülmüştür. Bu alt boyuta ait madde toplam korelasyonları .31 ile .46 arasında yer almaktadır. Özerklik İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .71 olduğu ve madde toplam korelasyonlarının .46 ve .51 arasında değiştiği belirlenmiştir. İlişkisel İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .58 ve madde toplam korelasyonlarının .29 ve .45 arasında olduğu görülmüştür. İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutuna ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .70 iken madde toplam korelasyonlarının .44 ile .52 arasında yer aldığı gözlemlenmiştir. Yeterlik İhtiyacının Doyumu Alt Boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .68 olduğu ve madde toplam korelasyonlarının .41 ve .54 arasında değiştiği görülmüştür. Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutuna ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının ise .62 olduğu ve madde toplam korelasyonlarının .35 ile .46 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ek olarak ölçeğin doyum alt boyutuna ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .74 iken engellenme alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .83'tür.

Uç Gruplar

TPİKE-Ç Formuna ait ölçümde alınan ortalama puanların uç değer analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda ortalama puanı en yüksek %27'lik grup ile en düşük %27'lik grup bağımsız gruplar için t testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Sonuçta, Tablo 4'te de görülebileceği üzere iki grup arasındaki farkın alt ölçekler için anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 4
Uç Değer Analizi ve Gruplara Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Alt Grup (n = 96)		Üst Grup (n = 96)		t
	Ort.	S	Ort.	S	
ÖİD	2.95	.54	4.84	.17	-32.80***
ÖİE	1.27	.25	3.66	.46	-44.80***
İİD	3.09	.51	4.84	.16	-32.03***
İİE	1.31	.27	3.54	.51	-38.38***
YİD	3.08	.47	4.78	.20	-32.74***
YİE	1.89	.41	4.06	.42	-35.88***

*** $p < .001$, ÖİD: Özerklik İhtiyacının Doyumu, ÖİE: Özerklik İhtiyacının Engellenmesi, İİD: İlişkisel İhtiyacının Doyumu, İİE: İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi, YİD: Yeterlik İhtiyacının Doyumu, YİE: Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi.

TPİKE-Çocuk Formu Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

TPİKE-Çocuk Formu'na ait doyum ve engellenme boyutlarındaki puanların ve altı alt boyutun cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğini belirlemek için MANOVA yapılmıştır. Analiz öncesinde MANOVA sayıtları test edilmiş; varyans ve kovaryans matrislerinin homojen dağıldığı görülmüş ve Wilk's Lambda çok değişkenli test istatistiği yorumlanmıştır. Sonuç olarak cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($F(6, 349) = 5.34, p < .001, Wilks' \Lambda = .92, \eta^2 = .08$). Yapılan ileri analizler sonucunda cinsiyetin İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi Alt Boyutu ($F(1, 354) = 17.99, p < .001, \eta^2 = .05$) ve Yeterliğin Engellenmesi Alt Boyutu ($F(1, 354) = 16.75, p < .001, \eta^2 = .05$) için anlamlı olduğu görülmüştür. Bulgular kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi ($M_{Kız} = 2.56, S_{Kız} = .89; M_{Erkek} = 2.20, S_{Erkek} = .88$) ve Yeterliğin Engellenmesi Alt Boyutlarında ($M_{Kız} = 3.11, S_{Kız} = .89; M_{Erkek} = 2.73, S_{Erkek} = .82$) daha yüksek puana sahip olduğuna işaret etmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının cinsiyet bazındaki ortalamaları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5
TPİKE-Çocuk Formuna Ait Betimsel İstatistikler

	Kız (n = 206)		Erkek (n = 150)	
	Ort.	S.	Ort.	S.
ÖİD	4.00	.75	3.94	.83
ÖİE	2.44	.97	2.34	.95
İİD	4.07	.72	4.01	.75
İİE	2.56	.89	2.16	.88
YİD	3.95	.71	4.01	.70
YİE	3.11	.89	2.73	.82

ÖİD: Özerklik İhtiyacının Doyumu, ÖİE: Özerklik İhtiyacının Engellenmesi, İİD: İlişkisel İhtiyacının Doyumu, İİE: İlişkisel İhtiyacının Engellenmesi, YİD: Yeterlik İhtiyacının Doyumu, YİE: Yeterlik İhtiyacının Engellenmesi.

Tartışma

Bu çalışmada KBK ve TPİK çerçevesinde geliştirilmiş olan ve çocuk/ergen gruplarındaki özerklik, ilişkisellik ve yeterli ihtiyaçlarının karşılanması ve engellenmesini ölçmeyi amaçlayan TPİKE-Çocuk Formu Türkçeye uyarlanmış, psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu doğrultuda ölçeğe ait çeviri çalışmaları, doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt geçerliği ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilerek ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ülkemizde ilgili ölçeğin yetişkin formuna ait uyarlama çalışmaları (Mouratidis ve ark., 2018; Sağkal ve Özdemir, 2018) olmasına rağmen çocuk ve ergen örneklemleri için herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu sebeple çalışma bir ilk niteliği taşımaktadır.

Araştırma analizlerinde ölçeğin orijinal çalışmasına (van der Kaap-Deeder ve ark., 2015) sadık kalınarak altı faktörlü bir yapı üzerinden birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. 19. Maddeye (*Yaptığım şeyleri gerçekten ilginç bulurum.*) ait faktör yükünün görece düşük olduğu görülmüş ve katılımcılar tarafından yeterince anlaşılamadığı düşünülmüştür. Madde modelden dışlandığında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı yükselmiştir. Ek olarak altı faktörlü 24 maddelik model ve 23 maddelik model karşılaştırıldığında X^2 'deki değişimin anlamlı olduğu ve yeni modele ait uyum iyiliği değerlerinin de kabul edilebilir düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebepler ile 19. Maddenin ÖİD alt boyutundan çıkarılmasına ve altı faktörlü yapının korunmasına karar verilmiştir. Ayrıca orijinal çalışma ile benzer bir yol takip edilmiş; 23 maddelik ölçeğin altı faktörlü, iki faktörlü ve üç faktörlü yapıları karşılaştırılarak X^2 'deki değişim incelenmiştir. Analiz sonucunda uyum iyiliği değerleri altı faktörlü yapının en iyi çalışan model olduğunu göstermiştir.

Çalışmaya ait ölçüt geçerliğini belirleyebilmek için Rosenberg Benlik Saygısı ve Depresif Belirtiler Ölçeği kullanılmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçların tatmin edildiği durumlar; yüksek yaşam doyumu ve akademik başarı, olumlu benlik saygısı, kardeş ilişkilerindeki iyi oluş ve prososyal davranışlar ile ilişkilendirilmektedir (Chen ve ark., 2015; Martela ve Ryan, 2016; van der Kaap-Deeder, 2015; Vasquez ve ark., 2016). Çalışma bulguları özerklik, ilişkisellik ve yeterli ihtiyaçlarının doyumu ile iyi oluşun önemli bir göstergesi olan benlik saygısı arasında pozitif yönlü ilişkiye dikkat çekmektedir. Diğer taraftan ulusal ve uluslararası çalışmalar, temel psikolojik ihtiyaçların engellendiği senaryolarda depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları gibi kötü-oluş ile ilişkilendirilen değişkenlerin görülme sıklığının arttığına işaret etmektedir (Bartholomew ve ark., 2011; Campbell ve ark., 2016; Chen ve ark., 2015). Bu çalışmada da kötü oluş ile ilişkilendirilen depresif semptomlar ve ihtiyaçların engellenmesi arasındaki ilişki incelenmiş, alanyazın ile paralel sonuçlara rastlanmıştır. Çalışma sonuçları alanyazın ile tutarlı bir biçimde özerklik, ilişkisellik ve yeterli ihtiyaçlarının engellenmesi ile depresyon düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye işaret etmiştir.

KBK, temel psikolojik ihtiyaçların evrensel olduğunu ve özerklik, ilişkisellik ve yeterli ihtiyaçlarında cinsiyete yönelik bir farklılaşmanın olmadığını öne sürmektedir. Öte yandan bu çalışmada gözlemlenen ortalama puanlar; kız öğrencilerin ilişkisellik ve yeterli ihtiyaçlarının engellenmesi boyutlarında erkek öğrencilerden daha yüksek puanlar bildirdiğini göstermektedir. İlişkisellik ihtiyacının engellenmesi boyutu için elde edilen sonuçlar kadınların erkeklere kıyasla daha ilişkisel olması ve bu ihtiyaca dayalı bilişsel yüklerinin daha fazla olmasıyla açıklanabilir (Harvey ve Retter, 2002). Diğer taraftan kız öğrencilerde gözlemlenen yüksek yeterli engellenmesi puanları, içinde bulunulan çevrenin bu ihtiyaçları yeterince doyuramaması ile ilgili olabilir. Bu bulgu için dikkat edilebilecek bir diğer açıklama kız öğrencilerin kendi başarılarına dair atıflarının erkeklere kıyasla daha mütevazı olmasıyla ilişkili olabilir (Leaper, 2015). Benzer

şekilde yapılan bir çalışma kız öğrencilerin akademik başarısızlıklarını açıklarken erkeklere kıyasla becerilerindeki eksikliklere daha fazla atıf yaptıklarını göstermiştir (Mok ve ark., 2011). Gelecek çalışmalarda ilgili bulgunun Türkiye'nin farklı bölgelerinde boylamsal bir şekilde incelenmesi, durumun kaynağının gözlemlenebilmesi adına anlamlı sonuçlar sağlayabilir.

TPIKE-Çocuk Formunda elde edilen psikometrik bulgular, ölçeğin çocuk ve ergen örneklemi için uygunluğuna işaret etse de bu çalışma kapsamında birtakım sınırlılıklar söz konusudur. Örneklemin temsil gücünün veri toplanan grup ile sınırlı olması bunlardan biridir. Yapılan çalışmanın katılımcı grubu kırsal bir bölgeye dair veri sunmaktadır, bu sebeple ilerleyen çalışmalarda kır-kent ayrımına gidilmesi ve bulguların karşılaştırılmalı olarak ele alınması anlamlı sonuçlar sağlayacaktır. Ek olarak ilerleyen çalışmalarda ilgili yaş grubunda veri toplamak için daha küçük gruplar veya ev ziyaretleri de tercih edilebilecek bir yöntemdir. Gelecek çalışmalarda özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarındaki cinsiyet farklılıkları ve buna aracılık eden faktörler spesifik olarak incelenebilir. Örneğin ölçeğin sınıf ortamı veya kişilerarası ilişkiler (örneğin; sınıf arkadaşları, ebeveynler, kardeşler) gibi farklı bağlamlarda ele alınması kuram çerçevesinde anlamlı sonuçlar sağlayacaktır. Ayrıca yukarıda da özetlendiği gibi özerklik, ilişkisellik ve yeterlik ihtiyaçlarının karşılanması iyi-oluş değişkenleri (örneğin; yaşam tatmini, akademik başarı, benlik saygısı) ile ilişkiliyken bu ihtiyaçların engellenmesi kötü-oluş (örneğin; anksiyete, somatizasyon, yeme bozuklukları, yalnızlık) değişkenleri ile tutarlı bulgular sağlamaktadır. Öte yandan bu sonuçlar genellikle beliren yetişkinlik ve yetişkinlik dönemini kapsadığından çocuk ve ergen örneklemine yönelik bulgulara rastlanamamaktadır. Çalışma sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kabul edilen TPIKE-Çocuk Formu ile ulusal alanyazındaki bu boşluğun dolması sağlanacaktır. Ayrıca elde edilen ölçme aracı sayesinde çocukluk ve ergenlik dönemi üzerine yapılan çalışmalar KBK ve TPIK çerçevesinde incelenebilecek ve alanyazın desteklenecektir.

Kaynaklar

- Ahn, J. S. ve Reeve, J. (2020). Developmental pathways of preadolescents' intrinsic and extrinsic values: The role of basic psychological needs satisfaction. *European Journal of Personality*, 35(2). <https://doi.org/10.1002/per.2274>
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N., Ryan, R. M., Bosch, J. A. ve Thøgersen-Ntoumani, C. (2011). Self-determination theory and diminished functioning: The role of interpersonal control and psychological need thwarting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(11), 1459-1473. <https://doi.org/10.1177/0146167211413125>
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N., Ryan, R. M. ve Thøgersen-Ntoumani, C. (2011). Psychological need thwarting in the sport context: Assessing the darker side of athletic experience. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 33(1), 75-102. <https://doi.org/10.1123/jsep.33.1.75>
- Bindman, S. W., Pomerantz, E. M. ve Roisman, G. I. (2015). Do children's executive functions account for associations between early autonomy-supportive parenting and achievement through high school? *Journal of Educational Psychology*, 107(3), 756-770. <https://doi.org/10.1037/edu0000017>
- Boone, L., Vansteenkiste, M., Soenens, B., van der Kaap- Deeder, J. ve Verstuyf, J. (2014). Self-critical perfectionism and binge eating symptoms: A longitudinal test of the intervening role of psychological need frustration. *Journal of Counseling Psychology*, 61. <https://doi.org/10.1037/a0036418>
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campbell, R., Boone, L., Vansteenkiste, M. ve Soenens, B. (2016). Psychological need frustration as a transdiagnostic process in associations of self-critical perfectionism with depressive symptoms and

- eating pathology. *Journal of Clinical Psychology*, 74(10), 1775-1790. <https://doi.org/10.1002/jclp.22628>
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der Kaap-Deeder, J., Duriez, B., Lens, W., Matos, L., Mouratidis, A., Ryan, R. M., Sheldon, K. M., Soenens, B., Van Petegem, S. ve Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39(2), 216-236. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9450-1>
- Cordeiro, P., Paixão, P., Lens, W., Lacante, M. ve Luyckx, K. (2016). The Portuguese validation of the basic psychological need satisfaction and frustration scale: Concurrent and longitudinal relations to well-being and ill-being. *Psychologica Belgica*, 56(3), 193-209. <https://doi.org/10.5334/pb.252>
- Costa, S., Ingoglia, S., Inguglia, C., Liga, F., Lo Coco, A. ve Larcán, R. (2018). Psychometric evaluation of the basic psychological need satisfaction and frustration scale (BPNSFS) in Italy. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 51(3), 193-206. <https://doi.org/10.1080/07481756.2017.1347021>
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı* [Uzmanlık Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. ve Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(8), 930-942. <https://doi.org/10.1177/0146167201278002>
- Earl, S. R., Taylor, I. M., Meijen, C. ve Passfield, L. (2017). Autonomy and competence frustration in young adolescent classrooms: Different associations with active and passive disengagement. *Learning and Instruction*, 49, 32-40. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.12.001>
- Emery, A. A., Toste, J. R. ve Heath, N. L. (2015). The balance of intrinsic need satisfaction across contexts as a predictor of depressive symptoms in children and adolescents. *Motivation and Emotion*, 39(5), 753-765. <https://doi.org/10.1007/s11031-015-9491-0>
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W.W. Norton.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Seçkin Yayıncılık.
- Harvey, V. S. ve Retter, K. (2002). Variations by gender between children and adolescents on the four basic psychological needs. *International Journal of Reality Therapy*, 21(2), 33–36.
- Hoyle, R. H. ve Panter A. T. (1995). Writing about structural equation models. R. H. Hoyle, (Ed.), *Structural equation modeling: Concepts, issues, and application* içinde (158- 177). Sage.
- Hu, L.T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Kasser, T., Rosenblum, K. L., Sameroff, A. J., Deci, E. L., Niemiec, C. P., Ryan, R. M., Árnadóttir, O., Bond, R., Dittmar, H., Dungan, N. ve Hawks, S. (2014). Changes in materialism, changes in psychological well-being: Evidence from three longitudinal studies and an intervention experiment. *Motivation and Emotion*, 38(1), 1-22. <https://doi.org/10.1007/s11031-013-9371-4>
- Leaper, C. (2015). Gender and social-cognitive development. L. S. Liben, U. Müller ve R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology and developmental science: Cognitive processes*. Wiley.
- Martela, F. ve Ryan, R. M. (2016). The benefits of benevolence: Basic psychological needs, beneficence, and the enhancement of well-being: Benefits of benevolence. *Journal of Personality*, 84(6), 750-764. <https://doi.org/10.1111/jopy.12215>

- Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107-117.
- Mok, M. M. C., Kennedy, K. J. ve Moore, P. J. (2011). Academic attribution of secondary students: Gender, year level and achievement level. *Educational Psychology*, 31(1), 87-104. doi:10.1080/01443410.2010.518596
- Mouratidis, A., Michou, A., Sayıl, M., Alp, A., Koçak, A., Cuvaz, B. ve Selcuk, Ş. (2018, Nisan). *In search of parsimony: Needs frustration as the flip side of needs satisfaction* [Poster sunumu]. American Educational Research Association, New York, Amerika.
- Nishimura, T. ve Suzuki, T. (2016). Basic psychological need satisfaction and frustration in Japan: Controlling for the big five personality traits. *Japanese Psychological Research*, 58(4), 320-331. <https://doi.org/10.1111/jpr.12131>
- Olafsen, A. H., Niemiec, C. P., Halvari, H., Deci, E. L. ve Williams, G. C. (2017). On the dark side of work: A longitudinal analysis using self-determination theory. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 26(2), 275-285. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2016.1257611>
- Radloff, L. S. (1977). The CES-D scale: A self-report depression scale for research in the general population. *Applied Psychological Measurement*, 1, 385-401.
- Rodríguez-Meirinhos, A., Antolín-Suárez, L., Brenning, K., Vansteenkiste, M. ve Oliva, A. (2020). A bright and a dark path to adolescents' functioning: The role of need satisfaction and need frustration across gender, age, and socioeconomic status. *Journal of Happiness Studies*, 21(1), 95-116. <https://doi.org/10.1007/s10902-018-00072-9>
- Rosenberg M. (1965) *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton University Press.
- Ryan, R. M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63(3), 397-427. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00501.x>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness* (ss. xii, 756). The Guilford Press.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2019). Brick by Brick: The Origins, Development, and Future of Self-Determination Theory. *Advances in Motivation Science* içinde. Elsevier.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Sağkal, A. S. ve Özdemir, Y. (2018, Şubat). *Validation of the Turkish version of the Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale (BPNSFS)* [Bildiri sunumu]. XV. European Conference on Social and Behavioral Sciences, Aydın, Türkiye.
- Sağkal, A. S., Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2018). Direct and indirect effects of father-daughter relationship on adolescent girls' psychological outcomes: The role of basic psychological need satisfaction. *Journal of Adolescence*, 68(1), 32-39. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.07.001>
- Sayıl, M., Kindap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tığrak, A. ve Yaban, H. E. (2012). *Ergenlik Döneminde Ebeveynlik ve Ergenin Psikososyal Uyumunu* (Parenting And Psychosocial Adjustment of Adolescents). Hacettepe University Press.
- Sheldon, K. M., Abad, N. ve Omoile, J. (2009). Testing Self-Determination Theory via Nigerian and Indian adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 33(5), 451-459. <https://doi.org/10.1177/0165025409340095>
- Steinberg, L. D. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt.

- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şimşek, Ö. F. ve Demir, M. (2013). Parental support for basic psychological needs and happiness: The importance of sense of uniqueness. *Social Indicators Research*, 112(3), 661-678. <https://doi.org/10.1007/s11205-012-0075-z>
- Tang, M., Wang, D. ve Guerrien, A. (2020). A systematic review and meta-analysis on basic psychological need satisfaction, motivation, and well-being in later life: Contributions of self-determination theory. *PsyCh Journal*, 9(1), 5-33. <https://doi.org/10.1002/pchj.293>
- Tian, L., Chen, H. ve Huebner, E. S. (2014). The longitudinal relationships between basic psychological needs satisfaction at school and school-related subjective well-being in adolescents. *Social Indicators Research*, 119(1), 353-372. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0495-4>
- Van der Kaap- Deeder, J., Soenens, B., Ryan, R. ve Vansteenkiste, M. (2020). *Manual of the Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale (BPNSFS)*. Ghent University.
- Van der Kaap- Deeder, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B. ve Mabbe, E. (2016). Children's daily well-being: the role of mothers', teachers', and siblings' autonomy support and psychological control. *Developmental Psychology*, 53. <https://doi.org/10.1037/dev0000218>
- Van der Kaap-Deeder, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Loeys, T., Mabbe, E. ve Gargurevich, R. (2015). Autonomy-supportive parenting and autonomy-supportive sibling interactions: the role of mothers' and siblings' psychological need satisfaction. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 41(11), 1590-1604. <https://doi.org/10.1177/0146167215602225>
- Vansteenkiste, M. ve Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: Basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(3), 263-280. <https://doi.org/10.1037/a0032359>
- Vasquez, A. C., Patall, E. A., Fong, C. J., Corrigan, A. S. ve Pine, L. (2016). Parent autonomy support, academic achievement, and psychosocial functioning: A meta-analysis of research. *Educational Psychology Review*, 28(3), 605-644. <https://doi.org/10.1007/s10648-015-9329-z>
- Verstuyf, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Boone, L. ve Mouratidis, A. (2013). Daily ups and downs in women's binge eating symptoms: The role of basic psychological needs, general self-control, and emotional eating. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(3), 335-361. <https://doi.org/10.1521/jscp.2013.32.3.335>
- Yu, S., Levesque-Bristol, C. ve Maeda, Y. (2018). General need for autonomy and subjective well-being: a meta-analysis of studies in the US and East Asia. *Journal of Happiness Studies*, 19(6), 1863-1882. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9898-2>
- Zhong, M., Huebner, E. S. ve Tian, L. (2020). Gender-specific trajectories of depressive symptoms in Chinese children: Relations with basic psychological needs satisfaction at school. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 48(10), 1367-1378. <https://doi.org/10.1007/s10802-020-00674-z>

Ek 1**TPİKE-Çocuk Formu Maddeleri**

1. Yaptığım şeylerde özgür olduğumu hissederim.
 2. Yaptığım çoğu şeyi ‘mecbur olduğum’ için yaparım.
 3. Sevdığım insanlar da beni sever.
 4. Üyesi olmak istediğim gruptan dışlanmış hissederim
 5. Bir şeyleri iyi yapabilirim.
 6. Çoğu zaman bir şeylerde iyi olup olmadığım konusunda şüphe duyarım.
 7. Yaptığım şeyleri gerçekten istediğim için yaparım.
 8. Aslında yapmak istemediğim birçok şeyi yapmak zorundaymışım gibi hissederim
 9. Önemseydiğim insanlara yakın olduğumu hissederim.
 10. Benim için önemli olan insanların bana karşı kırıcı olduklarını hissederim.
 11. Yaptığım şeylerde iyiyim.
 12. Yaptığım birçok şeyde hayal kırıklığına uğradığımı hissederim.
 13. Bir şeyleri yapmak istediğim için yaparım.
 14. Çok fazla şey yapmam gerektiği konusunda baskı hissederim.
 15. Benim için önemli olan insanlara yakın ve bağlı hissederim.
 16. Birlikte zaman geçirdiğim insanlar beni sevmez.
 17. Hedeflediğim şeylere ulaşabilirim.
 18. Yapabileceklerim konusunda güvensiz hissederim.
 19. *Yaptığım şeyleri gerçekten ilginç bulurum.
 20. Her gün yaptığım şeyleri istediğim için değil, mecbur olduğum için yaparım.
 21. Birlikte zaman geçirdiğim insanlara karşı sevgi doluyum.
 22. Diğer insanlarla olan ilişkilerimin kolayca bozulacağını hissederim.
 23. Zor işlerde iyiyimdir.
 24. Bazen, yaptığım hatalar yüzünden başarısız biri gibi hissederim.
- Not. 19. Maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir.